

In deze publicatie een overzicht van de ontwikkelingen van de overheidsfinanciën in 2018 met uitgebreid aandacht voor de belastinginkomsten.

INHOUD

Overschot niet eerder zo hoog	2
Schatkist weer beter gevuld met belastingen	4
Collectievelastendruk gestaag toegenomen	5
Milieubelastingen brachten bijna 26 miljard euro op	7
Overdrachtsbelasting verder gestegen in 2018	9
Btw op één na grootste inkomstenbron	11
Recente publicaties en cijfers	13

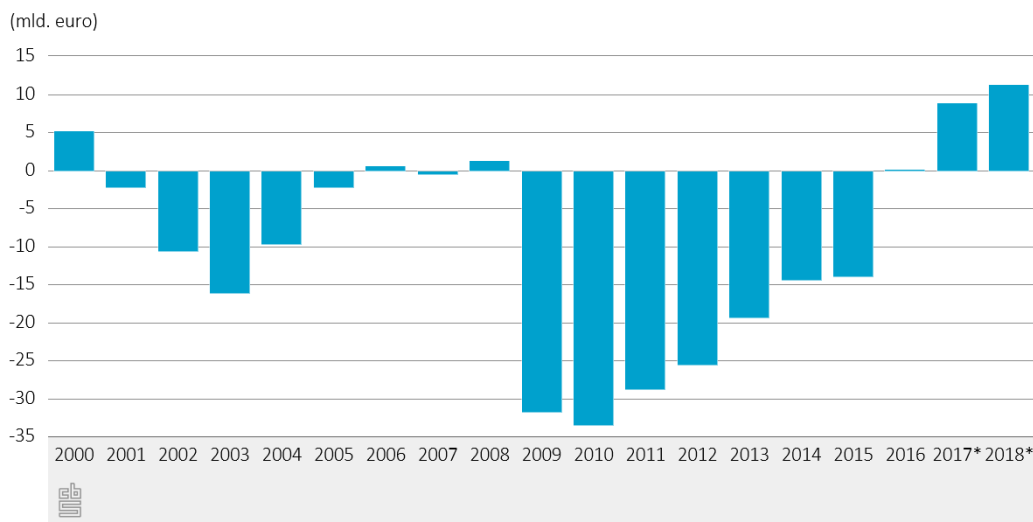
Afdeling Overheidsfinanciën en Consumentenprijzen
Contact CBS Persdienst CBS Infoservice
persdienst@cbs.nl [infoservice online](#)
tel: 088 570 7070 tel: 070 337 4444
Datum 29 maart 2019

Overschot niet eerder zo hoog

De overheid behaalde in 2018 een begrotingsoverschot van 11 miljard euro. Uitgedrukt als percentage van het bruto binnenlands product (bbp) kwam het saldo uit op 1,5 procent bbp. Niet eerder waren de inkomsten van de overheid in een jaar zoveel hoger dan de uitgaven. Ook is dit de eerste keer sinds de huidige meetmethode dat de overheid drie jaar op rij een overschot heeft gerealiseerd.

Ondanks het feit dat de overheid in 2018 bijna 13 miljard euro meer uitgaf dan in 2017, is het begrotingsoverschot in 2018 hoger dan een jaar eerder. De inkomsten stegen namelijk in dezelfde periode met meer dan 15 miljard euro. Dit kwam vooral door de belastingen en wettelijke premies. Uitschieters zijn hierbij de belasting toegevoegde waarde (btw), de vennootschapsbelasting en de loon- en inkomstenheffingen (loon- en inkomstenbelasting plus premies volksverzekeringen). Deze belastingen en premies stegen met respectievelijk 2,8 miljard euro, 2,2 miljard euro en 2,0 miljard euro.

Figuur 1. Overheidssaldo

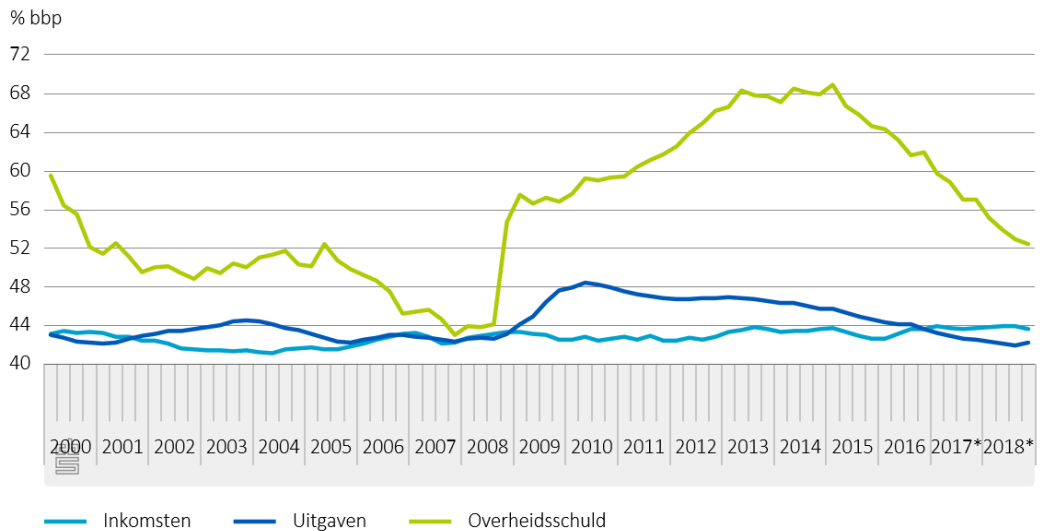
StatLine: Overheidsfinanciën; kerncijfers

De stijging van de loon- en inkomstenheffingen is wel lager dan de toename in 2017 van 6,3 miljard euro. Dit heeft vooral te maken met een regeling voor de pensioenen van directeur-grotaandeelhouders (DGA's). Vanaf 1 juli 2017 mag een DGA geen pensioen in eigen beheer meer opbouwen in de eigen bv. Voor de reeds opgebouwde pensioenaanspraken bestaat de optie om de fiscale waarde van deze pensioenen af te kopen met een belastingkorting. Door veelvuldig gebruik in 2017 van deze afkoopregeling was de ontvangen loonbelasting in dat jaar uitzonderlijk hoog.

Ook de incidentele ontvangst van 0,8 miljard euro door de schikking van de ING met het Openbaar Ministerie voor nalatigheid bij het voorkomen van witwassen droeg bij aan de gestegen inkomsten. Niet alle inkomsten van de overheid stegen in 2018. Het inkomen uit grond en minerale reserves daalde met 0,7 miljard euro ten opzichte van 2017. Dit komt hoofdzakelijk door een daling van de aardgasbaten.

Bij de uitgaven stegen onder andere de afdrachten aan de Europese Unie met 1,5 miljard euro. Deze afdrachten hebben het bruto nationaal inkomen en de btw als grondslag en worden door de Europese Unie jaarlijks vastgesteld. Ook de beloning van werknemers van de overheid steeg in 2018. Dit was onder andere gerelateerd aan de nieuwe cao's voor zowel rijksambtenaren als werknemers in het primair en voortgezet onderwijs.

Figuur 2. Inkomsten, uitgaven, en overheidsschuld (jaarbasis)

[StatLine: Overheidsfinanciën; kerncijfers](#)

Het begrotingsoverschot van de afgelopen jaren is aangewend om de overheidsschuld verder af te lossen. Na de financiële crisis van 2008 liep deze begin 2015 op naar een piek van 464 miljard euro, of 68,9 procent bpb. In 2018 was de afname 14 miljard euro, waarmee de schuld uitkwam op een niveau van 405 miljard euro, of 52,4 procent bpb. Bij de afname van de schuldquote met 4,6 procentpunt bpb in 2018 speelde ook het noemer-effect een rol: de bpb-groei bedroeg vorig jaar 2,7 procent. Door de afname van de schuldquote voldoet Nederland voor het tweede jaar op rij aan de Europese schuldnorm van maximaal 60 procent bpb. Aan de norm voor een maximaal begrotingstekort van 3 procent bpb voldoet Nederland al sinds 2013.

Tabel 1. Kerncijfers Overheidsfinanciën

	2017		2018				
			IV	I	II	III	IV
	mld euro						
Inkomsten			83,0	89,1	85,2	78,8	84,3
Uitgaven			79,1	79,3	84,5	77,8	84,4
Saldo			3,9	9,8	0,7	1,0	-0,1
Overheidsschuld			419,8	411,4	407,8	404,3	405,4
	% van bpb¹⁾						
Saldo			1,2	1,6	1,8	2,0	1,5
Overheidsschuld			57,0	55,1	53,9	52,9	52,4

¹⁾ Op jaarbasis, gemeten als de som van vier kwartalen

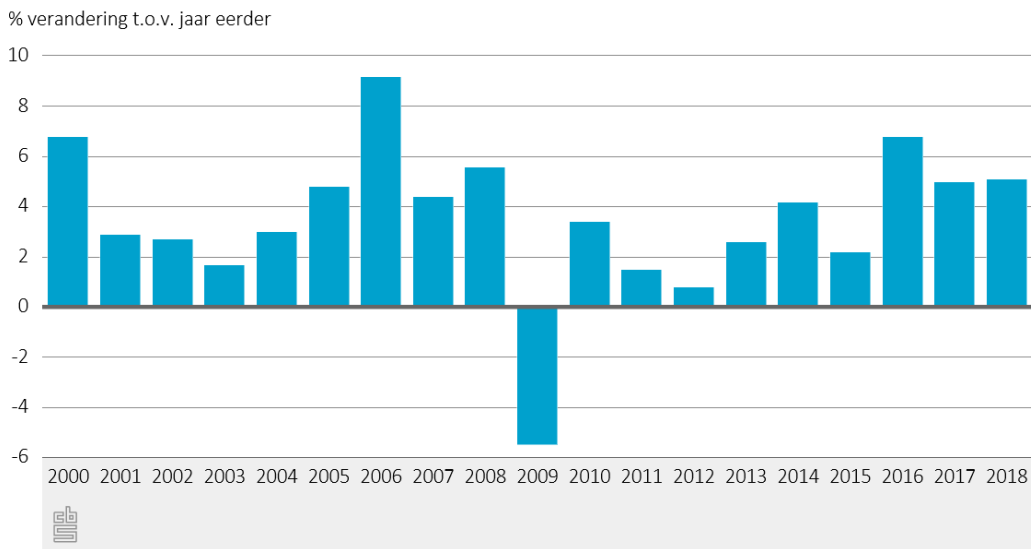
[StatLine: Overheidsfinanciën; kerncijfers](#)

Schatkist weer beter gevuld met belastingen

In 2018 namen de belasting- en premieontvangsten van de overheid toe met 5,1 procent ten opzichte van 2017. Sinds 2010 komen bij de overheid ieder jaar meer belasting- en premie-inkomsten binnen dan in het jaar ervoor.

Vergeleken met de start van de financiële crisis in 2008 incasseerde de overheid in 2018 bijna 33 procent meer loon- en inkomstenheffing. De inkomsten uit de btw, de milieubelastingen en de vennootschapsbelasting namen in hetzelfde tijdsbestek respectievelijk met 22, 16 en 26 procent toe. In figuur 3 zijn de mutaties in ontvangen belastingen en premies ten opzichte van het jaar ervoor weergegeven.

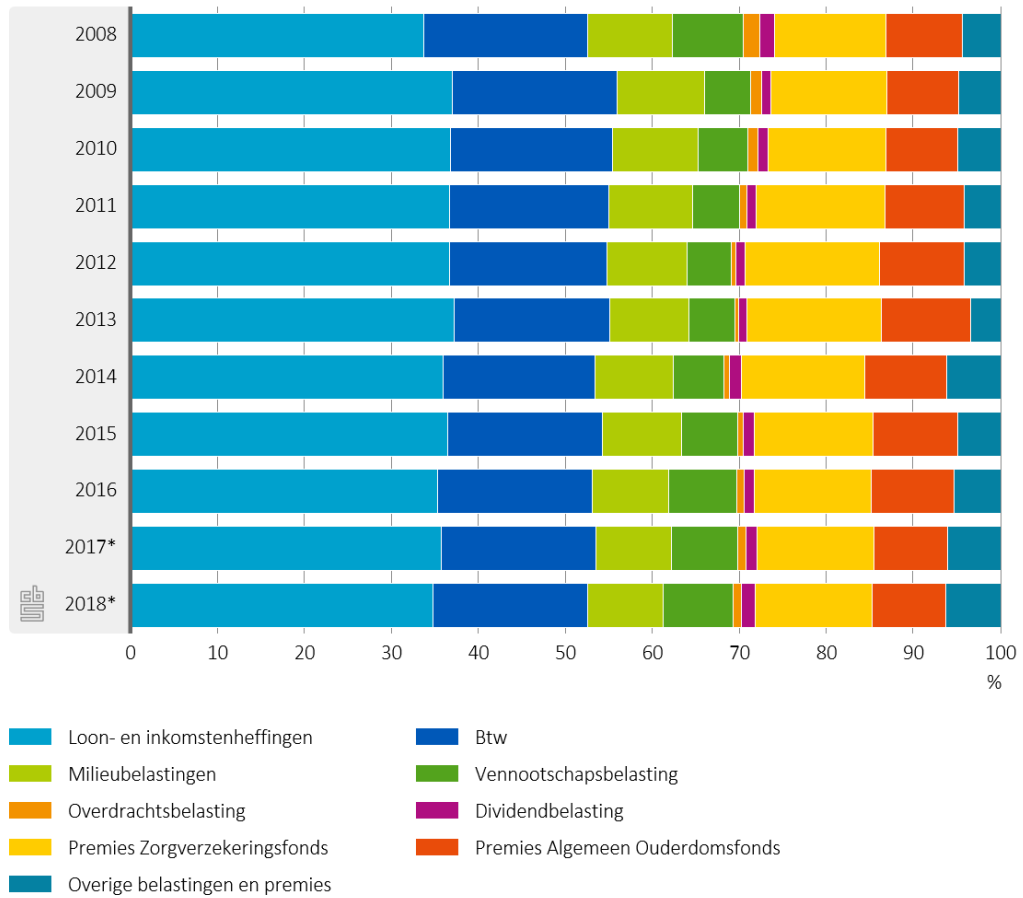
Figuur 3. Ontvangen belastingen en premies

[StatLine: Overheid; ontvangen belastingen en wettelijke premies](#)

In figuur 4 is het aandeel per type belasting en premie van de totale inkomsten uit belastingen en premies per jaar weergegeven. Het aandeel van de ontvangsten uit de loon- en inkomstenheffingen is in de gehele reeks het grootst. De overheid ontving in 2018 70 procent van haar totale belasting- en premie-inkomsten uit loon- en inkomstenheffingen, btw, milieubelastingen en vennootschapsbelasting. De premies voor het Zorgverzekeringsfonds en het Algemene Ouderdomsfonds bedroegen bij elkaar ruim 21 procent van de totale belasting- en premie-inkomsten. Onder het type 'overig' in de figuur vallen onder meer de accijns op tabak, assurantiebelasting, erf- en schenkbelasting en de verhuurdersheffing (vanaf 2013).

Figuur 4. Ontvangen belastingen en premies naar type

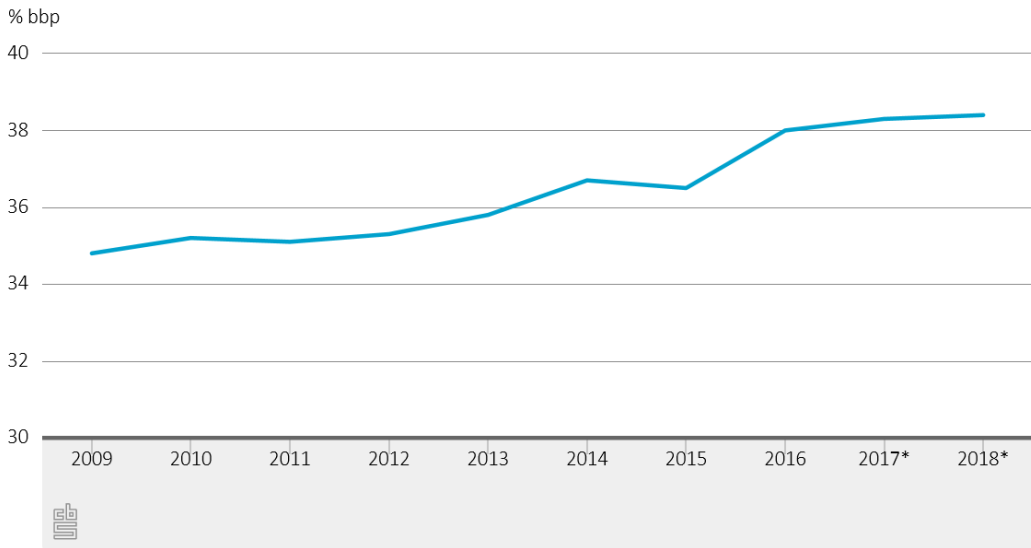

[StatLine: Overheid; ontvangen belastingen en wettelijke premies](#)

Collectievelastendruk gestaag toegenomen

De collectievelastendruk van Nederland steeg in 2018 naar 38,4 procent van het bbp. Dit is het hoogste niveau sinds het begin van de huidige meetmethode in 1995. Waar de collectielastendruk vanaf het begin van deze eeuw jarenlang rond de 35 procent schommelde, neemt deze sinds 2012 geleidelijk toe. De collectievelastendruk wordt bepaald door de overheidsinkomsten uit belastingen en wettelijke premies te delen door het bbp. In figuur 5 wordt de stijging van de collectievelastendruk grafisch weergegeven.

Figuur 5. Collectievelastendruk

[StatLine: Overheidsfinanciën; kerncijfers](#)

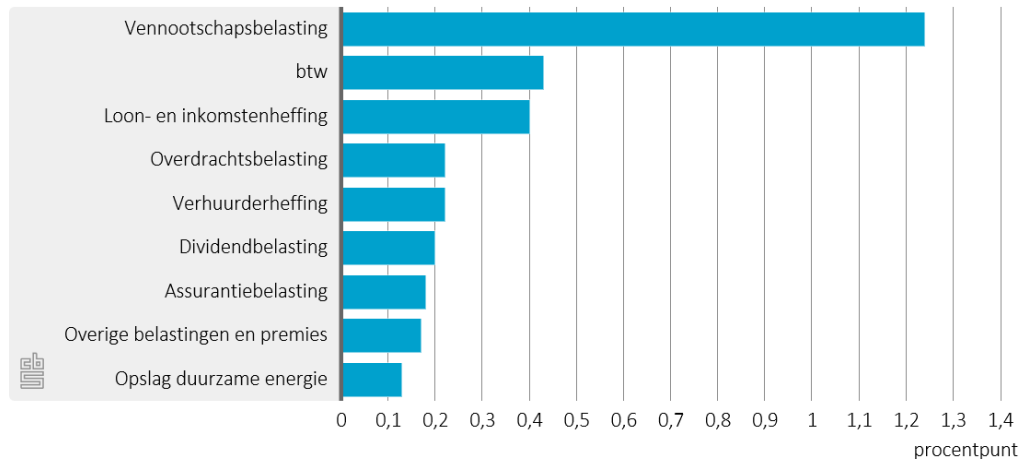
De toename van de collectievelastendruk sinds 2012 heeft meerdere oorzaken. Een van die oorzaken is de wijziging van tarieven. Zo is eind 2012 het hoge btw-tarief verhoogd, wat samen met de hogere consumptie ervoor zorgde dat btw-opbrengsten sinds 2012 met meer dan een kwart zijn toegenomen. Ter vergelijking, het bbp nam in dezelfde periode met ruim 18 procent toe. Mede door wijzigingen van tarieven en aftrekposten zorgden ook de loon- en inkomstenheffingen voor een toename van de collectievelastendruk. Hetzelfde geldt voor de assurantiebelasting. Waar het tarief in 2012 net onder de 10 procent lag, bedraagt dit sindsdien 21 procent.

Naast tariefwijzigingen stuwden enkele nieuwe belastingen de collectievelastendruk op, waarvan de verhuurdersheffing en de ODE het zwaarst wegen. De verhuurderheffing is in 2013 ingevoerd en vulde de schatkist in 2018 met 1,7 miljard euro. Deze heffing wordt opgelegd aan verhuurders die meer dan 10 woningen bezitten. Daarnaast is in 2013 de ODE ingevoerd. Dit is een belasting over het gebruik van gas en stroom. Met de inkomsten uit deze belasting, ongeveer 1 miljard euro in 2018, wordt de productie van duurzame energie gestimuleerd. Nieuwe belastingen zorgden sinds 2012 gezamenlijk voor een toename van de collectievelastendruk van 0,4 procentpunt.

Ten slotte steeg de collectievelastendruk doordat sommige belastingsoorten sterk reageren op economische ontwikkelingen en hierdoor over het algemeen in tijden van hoogconjunctuur sneller stijgen dan het bbp. Dit geldt met name voor de vennootschapsbelasting, de dividendbelasting en de overdrachtsbelasting. Zo zijn de inkomsten uit de vennootschapsbelasting verdubbeld sinds 2012, terwijl de tarieven tussen 2012 en 2018 niet zijn aangepast. Het grillige verloop van de vennootschapsbelasting komt deels doordat winsten sterk reageren op omslagpunten in de economie. Daarnaast speelt mee dat bedrijven de mogelijkheid hebben om verliezen uit het verleden te verrekenen met huidige winsten. Wanneer de verliesvoorraad is opgedroogd, kan de opbrengst van de vennootschapsbelasting ineens snel toenemen. Door de flinke toename was de vennootschapsbelasting goed voor bijna 40 procent van de stijging van de collectievelastendruk sinds 2012. De opbrengst van de overdrachtsbelasting verdriedubbelde bijna in dezelfde periode, voornamelijk onder impuls van

de toegenomen woningverkoop en gestegen huizenprijzen. De inkomsten uit de dividendbelasting namen sinds 2012 met ruim 80 procent toe. In figuur 6 is de bijdrage aan de stijging van de collectievelastendruk per belasting- en premiesoort weergegeven.

Figuur 6. Toename lastendruk per belasting- en premiesoort, 2018 t.o.v. 2012

StatLine: Overheid; ontvangen belastingen en wettelijke premies

Milieubelastingen brachten bijna 26 miljard euro op

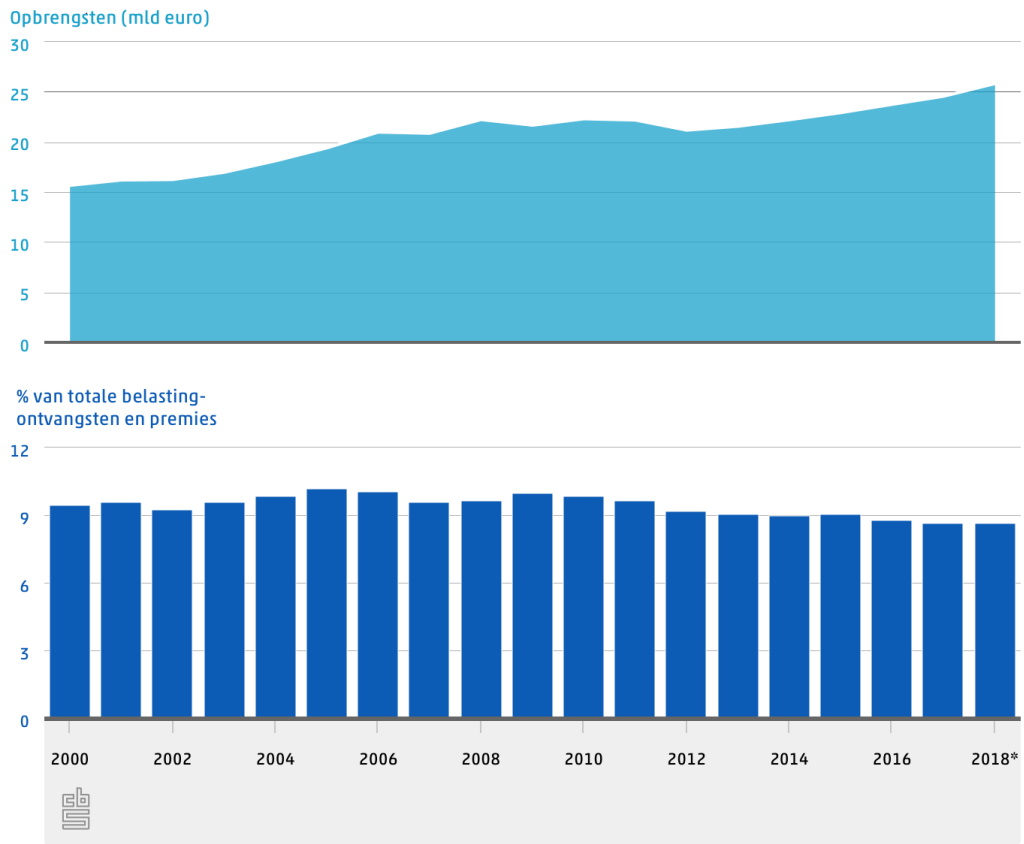
De overheid ontving 25,8 miljard euro aan milieubelastingen in 2018¹. Dit is 5,1 procent meer dan in 2017. Milieubelastingen worden geheven op zaken waarvan is bewezen dat ze een negatieve impact hebben op het milieu.

De inkomsten uit belastingen op nieuw aangeschafte personenauto's en motorrijwielen (bpm) en de inkomsten uit opslag duurzame energie (ODE) stegen in 2018 het hardst. De opbrengsten van de bpm stegen met bijna 14 procent tot ruim 2 miljard euro. De inkomsten uit de ODE stegen met meer dan 60 procent tot ongeveer 1 miljard euro. De ODE is een opslag op de energierekening die door de overheid wordt gebruikt om te investeren in duurzame energie. In 2018 zijn de ODE-tarieven gestegen.

De accijns op benzine en overige minerale oliën — zoals diesel en lpg —, de energiebelasting en de motorrijtuigenbelasting zijn goed voor bijna driekwart van de inkomsten uit milieubelastingen. De accijns op benzine en overige minerale oliën leverden de overheid ruim 8 miljard euro aan milieubelastingen op. De inkomsten uit de motorrijtuigenbelasting en de energiebelasting waren respectievelijk 5,8 en 4,7 miljard euro.

¹ Om een internationale vergelijking mogelijk te maken zijn de cijfers omtrent milieubelastingen gebaseerd op de cijfers en definitie zoals gehanteerd door Eurostat. Door een andere berekeningswijze wijken deze cijfers licht af van de cijfers die CBS normaliter publiceert.

Figuur 7. Opbrengsten milieubelastingen

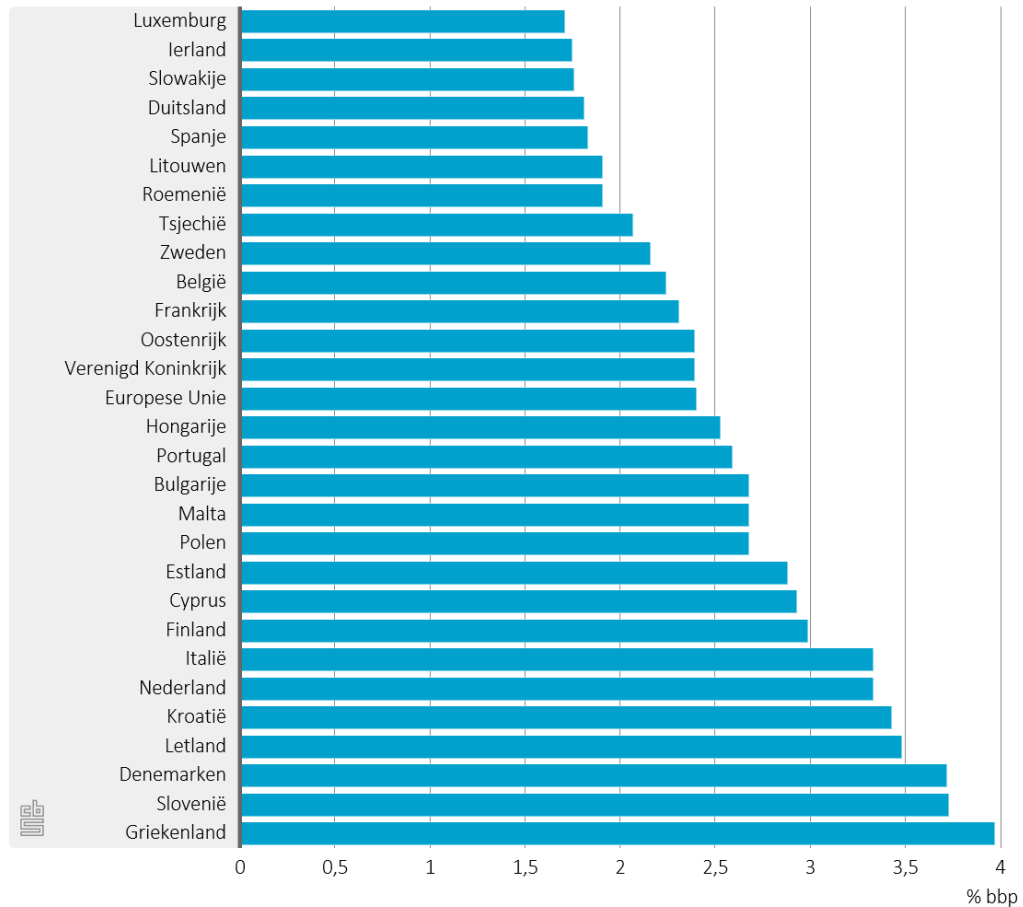
Eurostat: environmental tax revenues

StatLine: Overheid; ontvangen belastingen en wettelijke premies

De milieubelastingen zijn de afgelopen jaren gestegen van bijna 16 miljard euro in 2000 tot boven de 25 miljard euro in 2018. In 2012 vond de laatste daling van de milieubelastingen ten opzichte van het voorgaande jaar plaats, onder andere door een daling van de bpm-inkomsten van bijna 500 miljoen euro. Sindsdien stijgen de inkomsten uit milieubelastingen, met 5,1 procent in 2018 als grootste stijging. De inkomsten uit milieubelastingen namen over de loop van de jaren minder toe dan de andere belastingen, zodat het aandeel in de totale belastinginkomsten over de jaren is gedaald, namelijk van bijna 10 procent in 2000 tot 8,7 procent in 2018.

Om de milieubelastingen binnen lidstaten van de Europese Unie te vergelijken zijn deze in figuur 8 uitgedrukt als percentage van het bbp. De milieulastendruk van Nederland lag in 2017 met 3,3 procent boven het gemiddelde van de Europese Unie. Dit was namelijk 2,4 procent van het bbp. De Griekse milieulastendruk lag in 2017 ruim boven dit gemiddelde en was met bijna 4 procent de hoogste van de Europese Unie. De milieulastendruk van Luxemburg viel met 1,7 procent het laagst uit van alle EU-landen.

Figuur 8. Milieubelastingen, % bbp (2017)

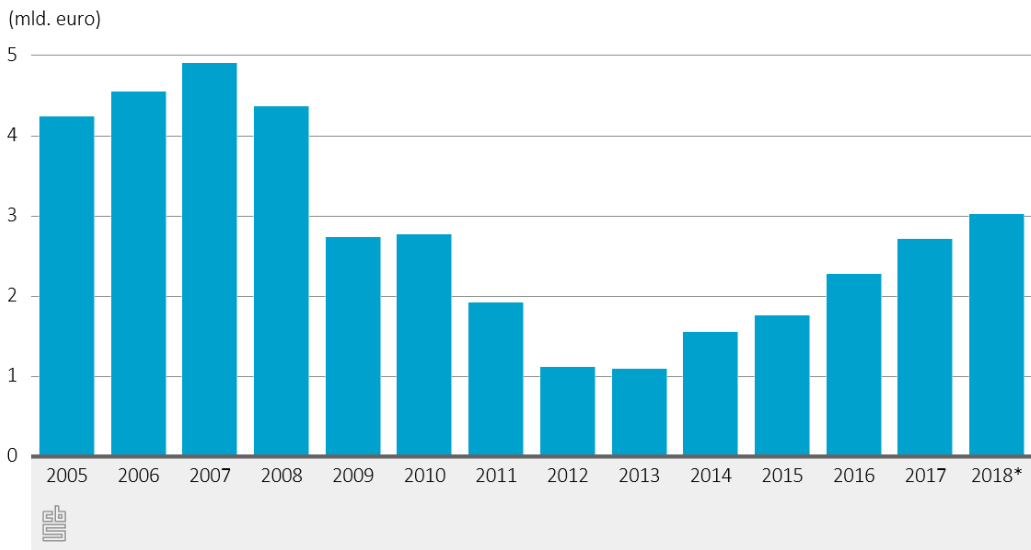
Eurostat: environmental tax revenues

Overdrachtsbelasting verder gestegen in 2018

De inkomsten uit de overdrachtsbelasting zijn in het afgelopen jaar met 11,5 procent gestegen vergeleken met 2017. In dat jaar ontving de overheid 2,7 miljard euro overdrachtsbelastingen, tegenover 3,0 miljard euro in 2018.

Overdrachtsbelasting betalen degenen die in Nederland een bestaand huis of een pand kopen. Ook dient deze belasting betaald te worden voor eventuele rechten die rusten op onroerende zaken. In figuur 9 zijn de inkomsten uit de overdrachtsbelasting grafisch weergegeven. Voor de financiële crisis bereikten deze in 2007 een hoogtepunt van 4,9 miljard euro. Tussen 2008 en 2013 daalden de inkomsten uit de overdrachtsbelasting naar een dieptepunt van 1,1 miljard euro. Deze daling hangt sterk samen met de toenmalige dip op de woningmarkt.

Figuur 9. Overdrachtsbelasting

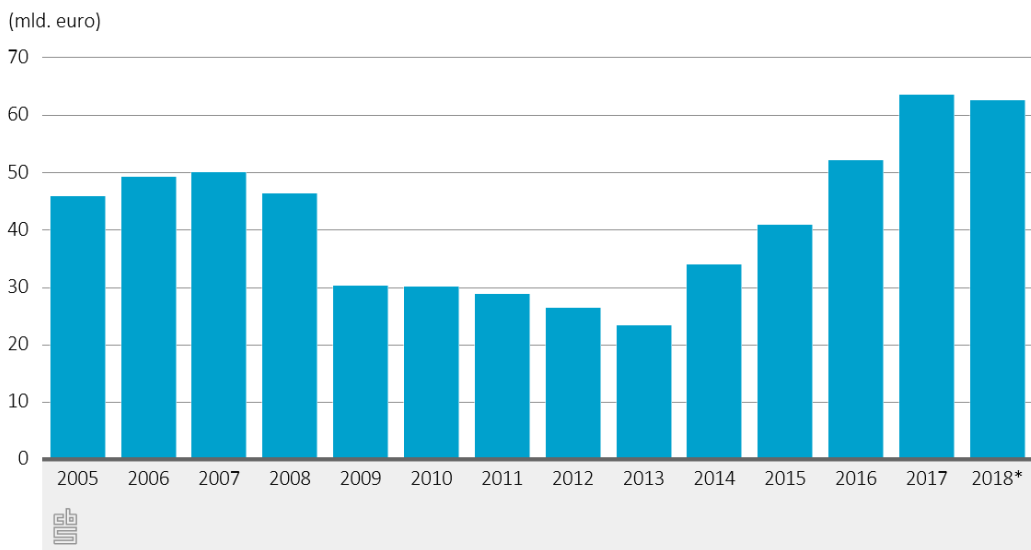

StatLine: Overheid; ontvangen belastingen en wettelijke premies

Figuur 10 bevat een overzicht van de verkoopwaarde van bestaande koopwoningen (exclusief nieuwbouw). In 2007 was de totale waarde van de verkochte woningen 50,3 miljard euro, terwijl die in 2013 nog slechts 23,5 miljard euro bedroeg. Tevens werd in 2011 ter stimulatie van de woningmarkt het belastingpercentage over de verkoopprijs teruggebracht van 6 procent naar 2 procent. Dit is nog steeds het huidige tarief.

Sinds 2014 stegen de inkomsten weer. Door een daling van het aantal verkochte woningen is in 2018 de totale verkoopwaarde van verkochte bestaande woningen licht gedaald ten opzichte van 2017. De inkomsten uit de overdrachtsbelasting zijn juist gestegen in deze periode. Naar alle waarschijnlijkheid heeft dit te maken met de ontwikkeling van de totale waarde van de verkoopprijzen van commercieel vastgoed.

Figuur 10. Verkoopwaarde bestaande koopwoningen

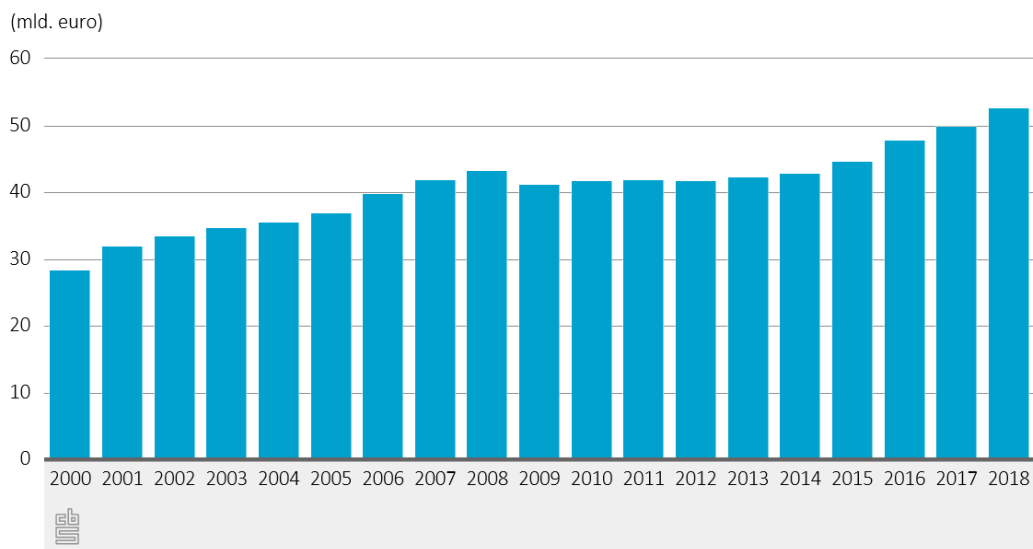
StatLine: Bestaande koopwoningen; verkoopprijzen prijsindex 2015=100

Btw op één na grootste inkomstenbron

De inkomsten uit btw kwamen in 2018 uit op 53 miljard euro. Ten opzichte van 2017 is dit een stijging van bijna 3 miljard euro. Na de loon- en inkomstenheffing is de btw daarmee de belangrijkste inkomstenbron voor de Nederlandse overheid.

De ontwikkelingen in de inkomsten uit de btw worden bepaald door economische ontwikkelingen en door de gehanteerde tarieven. Per 1 januari 2019 is het lage tarief van 6 procent verhoogd naar 9 procent. Doordat de loon- en inkomstenbelasting verlaagd is, zullen de btw-inkomsten in de toekomst belangrijker worden voor de schatkist.

Figuur 11. Inkomsten uit btw

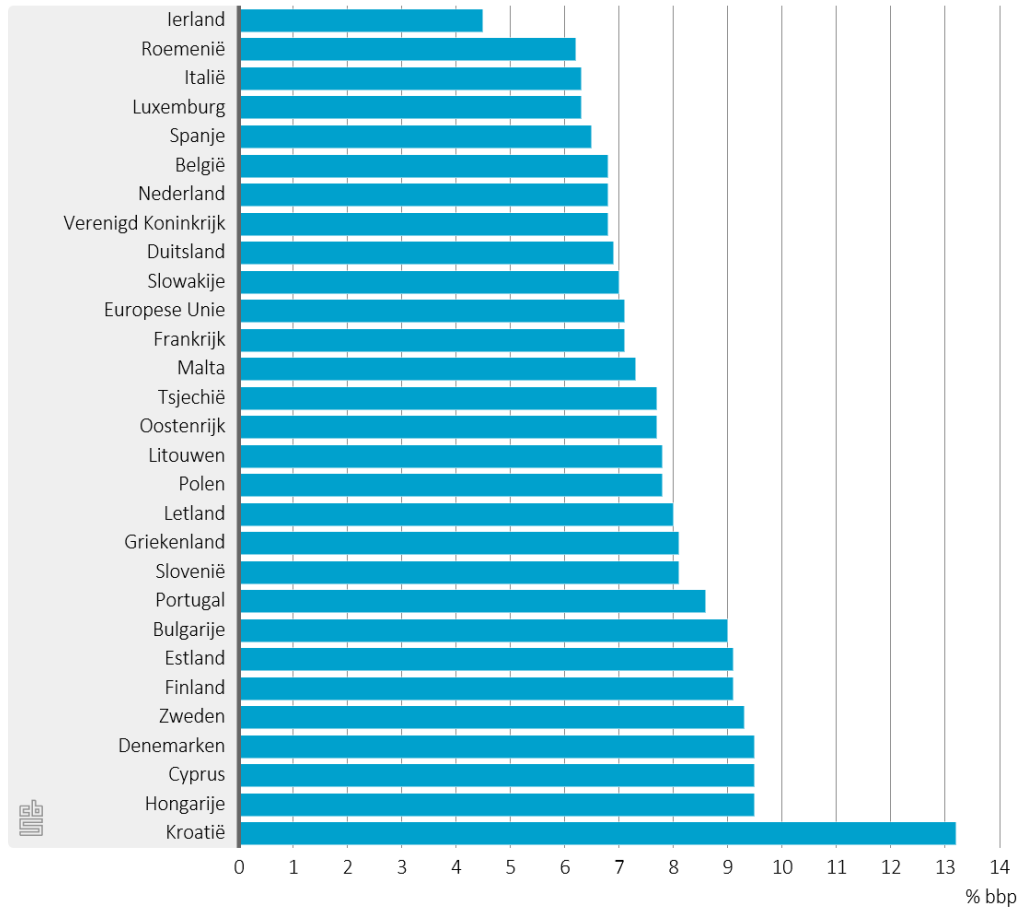
StatLine: Overheid; ontvangen belastingen en wettelijke premies

Naast het lage tarief bestaat de btw uit een nultarief en een hoog tarief, dat voor het laatst verhoogd is in 2012 van 19 naar 21 procent. De btw wordt uiteindelijk voornamelijk betaald door de consument bij de aanschaf van goederen en diensten. Bedrijven zijn btw-plichtig, maar kunnen het betaalde bedrag terugvorderen. Gemeenten en provincies betalen over de aanschaf van goederen en diensten van externe partijen ook btw, maar kunnen dit niet van de Belastingdienst terugkrijgen. Hiervoor is het btw-compensatiefonds opgericht. In 2018 declareerden decentrale overheden hier ongeveer 3 miljard euro.

Als percentage van het bbp komen de inkomsten uit de btw voor 2018 uit op ongeveer 6,8 procent, gelijk aan 2017. In figuur 12 zijn de btw-inkomsten van Nederland vergeleken met de inkomsten van de andere lidstaten van de Europese Unie voor 2017. De Nederlandse btw-inkomsten liggen iets onder het gemiddelde van de Europese Unie van 7,1 procent bbp. Uitschieters binnen de Europese Unie zijn Kroatië (13,2 procent bbp) en Ierland (4,5 procent bbp). In andere landen worden veelal ook meerdere tarieven gehanteerd. Deze tarieven en de typen goederen en diensten waarop deze van toepassing zijn verschillen echter. Het hoogste tarief wordt gehanteerd in Kroatië (25 procent), in Luxemburg bedraagt het hoge tarief slechts 17 procent. In Ierland is het hoge tarief 23 procent en zijn er verscheidene lagere tarieven. Dat de btw-inkomsten het laagst zijn in Ierland komt ook door het zogenaamde

noemer-effect. Het Ierse bbp is per hoofd van de bevolking relatief hoog, onder andere door de vestiging van bedrijven met weinig werknemers vanwege het gunstige fiscale klimaat.

Figuur 12. Btw-inkomsten 2017*

Eurostat: main national accounts tax aggregates
EC: EU country specific; VAT rates applicable

Recente publicaties en cijfers

Op het gebied van de overheidsfinanciën zijn in het eerste kwartaal van 2019 de onderstaande publicaties uitgebracht. De publicaties zijn benaderbaar via de [themapagina Overheid en politiek](#). De cijfers zijn te vinden in de CBS databank [StatLine](#).

Publicaties

Waterschapsheffingen in vier jaar 9 procent gestegen	18 maart 2019
Lasten van provincies 11 procent lager dan in 2015	16 maart 2019
Meer geld naar volksgezondheid en sociale bescherming	18 februari 2019
Gemeenten heffen in 2019 meer dan 10 miljard euro	31 januari 2019
Ruim 5,9 miljard euro wegenbelasting in 2019	10 januari 2019
Opbrengst btw groeit in 50 jaar tot meer dan 50 miljard	2 januari 2019

Cijfers

Overheidsfinanciën; kerncijfers	26 maart 2019
Overheid; financiële balans, marktwaarde, overheidssectoren	26 maart 2019
Overheidsinkomsten; transacties en overheidssectoren	26 maart 2019
Overheid; ontvangen belastingen en wettelijke premies	26 maart 2019
Overheidsschuld; schuldtitle, geldgever, waarderingsgrondslag, sectoren	26 maart 2019
Overheidsuitgaven; transacties en overheidssectoren	26 maart 2019
Overheidssaldo en overheidsschuld; overheidssectoren	26 maart 2019
Waterschapsfinanciën vanaf 1936	26 maart 2019
Gemeentefinanciën vanaf 1900	26 maart 2019
Provinciefinanciën vanaf 1900	26 maart 2019
Opbrengsten waterschapsheffingen; begrotingen en realisatie	18 maart 2019
Waterschappen; tarieven heffingen	18 maart 2019
Provinciebegrotingen; heffingen	15 maart 2019
Provinciebegrotingen; baten en lasten per taakveld	15 maart 2019
Provincies; tarieven opcenten motorrijtuigenbelasting	15 maart 2019
Centrale overheid; inkomsten en uitgaven per maand op kasbasis	28 februari 2019
Socialezekerheidsfondsen: inkomsten en uitgaven	28 februari 2019
Kerncijfers gemeentebegrotingen, heffingen per gemeente	31 januari 2019
Kerncijfers gemeentebegrotingen, heffingen naar regio en grootteklasse	31 januari 2019
Gemeentebegrotingen; heffingen per gemeente	31 januari 2019
Gemeentebegrotingen; heffingen naar regio en grootteklasse	31 januari 2019
Decentrale overheden; EMU-saldo, begroting 2018-2020	25 januari 2019
Overheidsondernemingen; schulden, sector met zeggenschap	3 januari 2019